

УДК 378.091.3:373.2.016.3 (045)

Н. М. МИСЬКОВА

здобувач

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ НАВИЧОК, ОРІЄНТОВАНИХ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

У статті розкрито зміст поняття “модель”. На основі аналізу праць наведено вимоги до структури теоретичної моделі та етапи побудови педагогічної моделі. Акцентовано на цілісності та динамічності розробленої моделі підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток. У цьому контексті розкрито мету, наукові підходи та етапи підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Визначено завдання кожного етапу підготовки. Відзначено необхідність дотримання принципів науковості, системності та послідовності, систематичності, активності, рефлексії для визначення змістового блоку моделі. Виокремлено й охарактеризовано організаційні форми підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток.

Ключові слова: модель, підготовка майбутніх вихователів, інтерактивне навчання.

На сучасному етапі розвитку суспільства стратегія сталого розвитку набуває все більшої актуальності, причому особливі надії покладають на освіту. На Конференції ООН з питань сталого розвитку підкреслено визнання міжнародною спільнотою освіти для сталого розвитку як невід’ємної складової якісної освіти. Початковою ланкою національної системи освіти України є дошкільна освіта. З 2014 р. в освітній процес закладів дошкільної освіти успішно впроваджують програму “Дошкільнятам про сталий розвиток”, мета якої полягає в сприянні формуванню в дітей дошкільного віку моделей поведінки, орієнтованих на сталий розвиток. У контексті окресленого набуває актуальності підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування в дітей старшого дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток.

Питання впровадження ідей сталого розвитку в освітній процес навчальних закладів досліджують О. Бессонова, Н. Гавриш, В. Карамушка, О. Орлова, О. Пометун, Н. Пустовіт, А. Степанюк, І. Сущенко та ін.

Створенню моделей підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до різноманітних аспектів професійної діяльності присвячено праці Г. Беленької, І. Дичківської, К. Крутій, О. Новак, Л. Онофрійчук та ін. Модель формування готовності майбутніх вихователів до використання інтерактивних технологій вивчала Н. Гончар; модель підготовки майбутнього вихователя до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку – А. Залізняк; концептуальну модель професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи з дезадаптованими

дітьми – Л. Зданевич; модель підготовки майбутніх вихователів до використання інноваційних педагогічних технологій – Л. Машкіна.

Концепція сталого розвитку фундаментальним завданням ставить об'єднати економічну, соціальну та екологічну складові розвитку особистості та суспільства. Відтак, Н. Грамою проаналізовано теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей; підготовка вихователів до організації еколого-дослідницької діяльності дітей у природі є предметом дослідження Н. Лисенко, З. Плохій; А. Пасічніченко вивчала особливості підготовки майбутніх вихователів до формування соціально-комунікативної компетентності дошкільників. Проте, питання підготовки майбутніх вихователів до формування в дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті полягає в обґрунтуванні моделі підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток.

Термін “модель” походить від латинського *modulus* – міра, мірило, зразок. Зокрема, Ю. Тарський пропонує таке визначення моделі: “це об’єкт, що заміщує оригінал і відбиває найважливіші риси та властивості оригіналу для цього дослідження, цієї мети дослідження за обраної системи гіпотез” [11, с. 44]. Визначення моделі, за В. Штоффом, містить чотири ознаки: 1) модель – подумки представлена або матеріально зреалізована система; 2) вона відображає об’єкт дослідження; 3) вона здатна замінювати об’єкт; 4) її вивчення дає нову інформацію про об’єкт [12].

На думку Л. Зданевич, “модель – мета, засіб і результат моделювання, що є характеристикою якості об’єкта дослідження” [6, с. 84]. Дослідниця підкреслює, що модель підготовки майбутнього фахівця до професійної діяльності має бути системно-структурною, функціональною, ефективною, природовідповідною, національно-державною, людиновідповідною [6, с. 82].

Теоретична модель, як вважає О. Комар, у своїй структурі повинна містити орієнтовний, виконавчий і контрольний компоненти. Орієнтовний визначає мету, завдання, послідовність відповідних дій, швидкість їх упровадження в роботу. Виконавчий компонент є основним, його зміст переважно представлено новою інформацією, яку мають опанувати студенти. Контрольний компонент моделі забезпечує визначення рівня відповідності всіх попередніх змін інформації попередньому зразку (ідеальному або матеріальному), за його допомогою здійснюється необхідна корекція як орієнтовного, так і виконавчого компонентів [4, с. 203–204].

У дослідженні Н. Гончар виокремлено основні етапи побудови педагогічної моделі:

1. Перший етап – постановка завдання. Цей етап вважають найбільш важливим, адже від чіткої постановки завдання залежить вирішення педагогічної проблеми.

2. Другий етап – побудова моделі. Після постановки завдання відбуваються визначення структурних елементів моделі та її побудова.

3. Третій етап – перевірка моделі на достовірність. Після побудови моделі необхідно перевірити ступінь її відповідності реальному світу. Це виявляється в аналізуванні всіх релевантних змінних, що впливають на вирішення поставленого завдання. Ще один аспект перевірки – встановлення ступеня вірогідності та спроможності вирішення за допомогою цієї моделі проблеми.

4. Четвертий етап – використання моделі. На цьому етапі визначають ступінь успішності побудованої моделі, він дає можливість модифікувати модель відповідно до умов реального світу. Це пов'язано з тим, що на практиці виявляються слабкі сторони моделі або з'являються інші показники, які необхідно враховувати при розв'язанні проблеми [2, с. 79–80].

На основі аналізу наукових теоретичних досліджень щодо побудови моделі підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності в різних аспектах її прояву нами розроблено модель підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Варто підкреслити цілісність, динамічність, взаємозв'язок, взаємозумовленість і взаємодію методологічно-цільового, змістового, процесуального та діагностично-результативного блоків розробленої моделі.

Метою створення моделі визначено підготовку майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, яка може бути реалізована за дотримання наукових підходів: системного, особистісно орієнтованого, аксіологічного, інтегративного, діяльнісного.

Системний підхід забезпечує розгляд підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування в дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, як цілісної системи, що має змістові, структурні й функціональні зв'язки, і це дає змогу оцінити місце заданої системи як підсистеми в загальній системі професійної підготовки; упровадження одержаних результатів у педагогічну практику.

Особистісно орієнтований підхід у процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування в дітей дошкільного віку навичок, спрямованих на сталий розвиток, передбачає орієнтацію на особистість студентів як на мету, суб'єкт, результат і головний критерій ефективності підготовки.

Інтегративний підхід забезпечує концептуальні зв'язки між різними галузями знань, внутрішню їх взаємодію та взаємопроникнення, що сприяє посиленню інформаційного змісту й емоційному збагаченню сприйняття та мислення студентів завдяки отриманню додаткового матеріалу, що дає можливість у різних аспектах пізнати явище, поняття, досягти цілісності знань.

Дотримання аксіологічного підходу сприятиме усвідомленню й прийняттю кожним студентом гуманістичних ідеалів, прагнення до постійного самовдосконалення. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування в дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, на засадах аксіологічного підходу сприятиме формуванню особистісних цінностей майбутніх фахівців, що забезпечить появу в їх поведінці вчинків, орієнтованих на сталий розвиток, як чинника формування бажаних моделей поведінки в дошкільнят.

Важливим орієнтиром для визначення змістового блоку є принципи науковості, системності та послідовності, систематичності, активності, рефлексії.

Відтак, принцип системності – загальнодидактичний принцип, що потребує досягнення єдності освітнього процесу, інтегрування змісту нормативних навчальних дисциплін, спрямованих на підготовку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування в дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Принцип систематичності – загальнодидактичний принцип, що полягає в раціональному плануванні пізнавального матеріалу, дотриманні логічної послідовності під час подання його студентам, у повтореннях вивченого матеріалу з метою глибшого його засвоєння. Принцип науковості стосується переважно змісту навчального матеріалу про зміст діяльності в контексті сталого розвитку, методи та прийоми навчання дій у контексті сталого розвитку та методика формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Принцип активності спрямовує на виконання дій у контексті сталого розвитку, які відкривають у студентах можливості бути суб'єктами процесу пізнання. Їхня активність виявляється в їхньому ставленні до пізнавальної діяльності, у готовності до сприймання й засвоєння нових знань, прагненні до самостійного пошуку, в ініціативі щодо вибору об'єкта та способів діяльності. Принцип рефлексії сприяє усвідомленню студентами процесу навчання і його результативності, спрямованості, аналізу своїх відчуттів, переживань, коригуванню освітньої траєкторії професійного розвитку [2].

Етапи підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток: організаційно-діагностичний, змістово-діяльнісний, рефлексивно-прогностичний. З огляду на мету кожного етапу виокремлено необхідні для виконання на кожному етапі завдання. Так, серед завдань організаційно-діагностичного етапу підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, виокремлено: вивчення основних положень парціальної програми “Дошкільнятам про сталий розвиток”; розвиток стійкого інтересу до оволодіння методикою побудови освітнього процесу в закладах дошкільної освіти на засадах емпіричної педагогіки; організація усвідомлення студентами значення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, атмосфери взаємоповаги та ситуації успіху в освітньому процесі.

Серед завдань змістово-діяльнісного етапу підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, необхідно виокремити: актуалізацію отриманих знань з дисциплін педагогічного циклу та знань щодо реалізації програми “Дошкільнятам про сталий розвиток” в освітньому процесі ЗДО; формування вміння самостійно добирати методи та прийоми відповідно до змісту й тематики занять, оцінювати їх доцільність та ефективність; забезпечення високого рівня узагальнення засвоєних знань і вмінь студентів.

Для рефлексивно-прогностичного етапу підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, стало необхідним вирішення завдань: закріплення отриманих знань, сформованих умінь та навичок у практичній діяльності.

Організаційними формами підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, виокремлено лекції (інтерактивні та міні-лекції), семінари (практикуми й презентації), практичні заняття, тренінги, педагогічну практику, самостійну роботу студентів.

На сучасному етапі лекція – це організаційна форма навчання як специфічний спосіб взаємодії викладача і слухачів (курсантів, студентів), у межах якого реалізуються різноманітний зміст та різні способи навчання, а також метод навчання як монологічний виклад навчального матеріалу в систематичній і послідовній формі, сконцентрований переважно навколо фундаментальних проблем науки [8, с. 262–270].

Семінарські заняття – логічне продовження лекцій. Це важлива форма розвитку самостійності мислення, творчості студентів. Метою проведення семінарів є поглиблення, розширення й конкретизація знань, а також перевірка ефективності і якості їх засвоєння [5]. Семінар – активний метод навчання, у застосуванні якого повинна переважати продуктивно-перетворювальна діяльність студентів. Він повинен розвивати й закріплювати в молодих людей навички самостійної роботи, уміння складати плани теоретичних доповідей, їх тези, готувати розгорнуті повідомлення та виступати з ними перед аудиторією, брати участь у дискусії й обговоренні.

Практичне заняття – форма навчального заняття, під час якої науково-педагогічний працівник організовує для студентів аналіз окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує навички й уміння їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань [5].

Провідною дидактичною метою практичних занять є формування в студентів професійних умінь і навичок практичних дій, необхідних спеціалістам для виконання функціональних обов’язків та розвитку професійно-ділових якостей, що передбачені освітньо-кваліфікаційною характеристикою випускника певного освітнього рівня.

Основні завдання практичних занять: поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях та в процесі самостійної роботи; формування інтелектуа-

льних навичок і вмінь планування, аналізу й узагальнень, опанування навичок організації професійної діяльності; накопичення первинного досвіду організації виробництва та оволодіння технікою управління ним; набуття початкових навичок керівництва, менеджменту й самоменеджменту [7].

Система самостійних робіт – це, перш за все, сукупність взаємопов'язаних, взаємозумовлених та підпорядкованих спільним завданням видів робіт. Виділяють такі основні принципи побудови самостійної роботи студентів: комплектності; варіативності; активності.

Педагогічний тренінг у контексті цього дослідження – це форма організації пізнавальної діяльності майбутніх вихователів, яка базується на інтерактивному навчанні та спрямована на розвиток професійних якостей, формування системи знань, умінь, навичок і особистісних ціннісних орієнтацій у контексті ідей сталого розвитку.

Серед методів підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, чільне місце посідають методи інтерактивного навчання.

Інтерактивне навчання, як вважає М. Радченко, це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність [10, с. 299].

Як стверджує Г. Беленька, підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку на основі застосування інтерактивних форм і методів навчання є дієвим засобом повторення теоретичних джерел, осмислення власної діяльності, виокремлення найбільш важливих напрямів майбутньої професійної діяльності, визначення здобутків. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншими або однієї думки над рештою тверджень. Під час такого навчання студенти навчаються спілкуватися, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення [1, с. 27].

У процесі інтерактивного навчання ефективно використовують інтерактивні прийоми (невеличкі процедури організації інтерактивної взаємодії), методи (способи діяльності педагога та студентів з організації ефективного інтерактивного процесу навчання) і складні технології (поєднують у собі кілька методів та різні форми навчання), які О. Пометун об'єднує в групі відповідно до структурних компонентів інтерактивного уроку (навчального заняття), а саме: прийоми та методи створення позитивної атмосфери навчання й організації комунікації; прийоми та методи мотивації навчальної діяльності й актуалізації опорних знань, уявлень; прийоми та методи засвоєння нових знань, формування вмінь, навичок, емоційно-ціннісних орієнтацій і ставлень; прийоми та методи узагальнення, систематизації знань, організації рефлексії пізнавальної діяльності [9, с. 31, 41, 48, 74].

Висновки. Таким чином, запропонована модель підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, – це цілісна система, спрямована на формування професійно компетентної, активної та діяльної особистості фахівця до-

шкільної освіти; яка охоплює організаційно-діагностичний, змістово-діяльнісний та рефлексивно-прогностичний етапи. На кожному з них важливим є виконання низки окреслених завдань та дотримання наукових підходів (системного, особистісно орієнтованого, аксіологічного, інтегративного, діяльнісного) і принципів науковості, системності та послідовності, систематичності, активності, рефлексії.

Проведене дослідження не претендує на всебічне розв'язання проблеми й не вичерпує всіх аспектів окресленої теми, а лише закладає основу для подальшого дослідження підготовки майбутніх вихователів до формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток.

Список використаної літератури

1. Беленька Г. В. Особливості формування професійної компетентності у студентів дошкільного фаху в умовах ступеневої освіти. *Наука і сучасність* : зб. наук. пр. НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ : Логос, 2001. Т. 29. С. 26–33.
2. Гончар Н. П. Формування готовності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання інтерактивних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Держ. вищ. навч. закл. “Ун-т менеджменту освіти” НАПН України. Київ, 2014. 307 с.
3. Заика Е. В. Психологические вопросы организации самостоятельной работы студентов в вузе. *Практична психологія та соціальна робота*. 2002. № 5. С. 13–19.
4. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Умань, 2011. 512 с.
5. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Знання, 2007. 399 с.
6. Моделі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності / за заг. ред. проф. Л. В. Зданевич, проф. К. Л. Крутий. Хмельницький : Вид-во ХГПА, 2016. 476 с.
7. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 472 с.
8. Поліщук Л. П. Актуалізація проблеми професійної підготовки вчителів у ВНЗ. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Сум. держ. пед. ун-ту ім. А. С. Макаренка, 2009. Ч. 3. С. 262–270.
9. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. *Бібліотека журналу “Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання”*. 2014. № 5–6. 95 с.
10. Радченко М. А. Інтерактивні технології навчання в професійному становленні майбутніх спеціалістів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 34 (87). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_34_45.
11. Тарский Ю. И. Методология моделирования в контексте исследования образовательных систем. *Моделирование социально-педагогических систем* : мат. регион. науч.-практ. конф. URL: <http://pspu.ru/sci-model-tarski.shtml>.
12. Штофф В. А. Моделирование и философия. Москва : Наука, 1966. 304 с.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2017.

Миськова Н. Н. Модель подготовки будущих воспитателей к формированию у старших дошкольников навыков, ориентированных на устойчивое развитие

В статье раскрыто содержание понятия “модель”. На основе анализа работ приведены требования к структуре теоретической модели и этапы построения педа-

гогической модели. Акцентировано на целостности и динамичности разработанной модели подготовки будущих воспитателей к формированию у старших дошкольников навыков, ориентированных на устойчивое развитие. В этом контексте раскрыты цели, научные подходы и этапы подготовки будущих воспитателей к формированию у старших дошкольников навыков, ориентированных на устойчивое развитие. Определены задачи каждого этапа подготовки. Отмечено необходимость соблюдения принципов научности, системности и последовательности, систематичности, активности, рефлексии для определения смыслового блока модели. Выделены и охарактеризованы организационные формы подготовки будущих воспитателей к формированию у старших дошкольников навыков, ориентированных на устойчивое развитие.

Ключевые слова: модель, подготовка будущих воспитателей, интерактивное обучение.

Myskova N. Model of Preparation of the Future Educators to the Formation of Senior Pre-Schoolers' Skills Aimed at Constant Development

The article describes the meaning of the concept of "model". On the basis of the analysis of works, the requirements for the structure of the theoretical model and the four stages of constructing a pedagogical model have been given. The emphasis is on the integrity and dynamism of the developed model of training of the future educators for the formation of skills oriented to constant development among senior pre-school children. In this context, the purpose, scientific approaches, and stages of preparation of the future educators for the formation of skills for senior pre-school children oriented to constant development have been revealed. The necessity of observing certain scientific approaches (systemic, person-oriented, axiological, integrative, activity) as the conditions for the realization of the goal have been emphasized. The tasks of the organizational-diagnostic stage (studying the main provisions of the partial program "To Pre-Schoolers about the Constant Development"), growth of steady interest in mastering the methodology of constructing the educational process in institutions of pre-school education on the basis of empowerment-pedagogy; organization of awareness of students about the value of subject-subject interaction, atmosphere of mutual respect and the situation of success in the educational process); content-activity (actualization of the received knowledge on the disciplines of the pedagogical cycle and knowledge about the implementation of the program "Preschoolers for Sustainable Development" in the educational process of the institutions of pre-school education; formation of the ability to independently obtain methods and techniques in accordance with the content and topics of the classes, assess their feasibility and effectiveness, ensuring high level generalization of the acquired knowledge and skills of students); and reflexive-prognostic stage (consolidation of the acquired knowledge, formed and practical skills). The necessity of adhering to the principles of scientific, systematic and consistent, formed, activity, reflection to determine the content block of the model has been mentioned.

The organizational forms of preparing future educators for the formation of skills for senior pre-schoolers focused on sustainable development have been outlined and characterized, namely: lectures (interactive and mini-lectures), seminars (workshops and presentations), practical classes, trainings, pedagogical practice, independent work of students. It is noted that the use of interactive training methods increases the effectiveness of the training of the future educators in forming of senior pre-schoolers orientation, during interactive learning students' skills learn to communicate, think critically, and make informed decisions.

Key words: model, preparation of the future educators, interactive learning.